

Haastateltavan televisio-ohjelmassa kertoma tarina ei saanut suojaa tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettuna suullisena esityksenä ilmenevänä teoksena.

Selostus asiasta

A on 12.12.1994 päivätyllä kirjeellään pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa siitä, onko hänen edesmenneen puolisonsa B:n tekijänoikeutta loukattu helmikuun 25. päivänä 1993 lähetetyllä X Oy:n televisio-ohjelmalla. Hakija on toimittanut tekijänoikeusneuvostolle videokasetin kyseisestä ohjelmasta.

B oli entinen huumausainerikollinen ja narkomaani, jota haastateltiin 16.10.1989 esitettävä ohjelmaa varten. Ohjelmassa B:n henkilöllisyys ei käynyt ilmi, koska oli sovittu siitä, että kasvot peitetään teknisesti hämärtämällä.

B:n kuoleman jälkeen haastattelu näytettiin uudelleen 25.2.1993 lähetetyssä televisio-ohjelmassa siten, että B:n kasvot näkyvät kuvassa ja hän esiintyy nimellään. Kyseisen ohjelman näyttämiseen ei ollut kysytty omaisten lupaa. Ohjelman on toimittanut X:n toimittaja Y.

Hakija A ja hänen tyttärensä ovat joutuneet kärsimään häpeää, joka on aiheutunut siitä, että sukulaiset ja lähiympäristö ovat tulleet tietoisiksi B:n menneisyydestä, joka oli sovittu pidettäväksi salassa. Kärsimystä ovat lisänneet ohjelmassa vihjatut tiedot, joiden mukaan B olisi haastattelun jälkeen ajautunut uudelleen narkomaaniksi ja että hän olisi kuollut huumeiden yliannostukseen.

Oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että myös haastateltavalle syntyy tekijänoikeus, mikäli haastateltavan panos selvästi ilmenee lopputuloksesta. Kun nyt puheena olevassa tapauksessa haastateltava kertoo elämästään vapaamuotoisesti ja värikkäästi, on katsottavissa, että teokselta vaadittava omaperäisyyden aste on saavutettu. Kyseessä on siten hakijan mukaan tekijänoikeuslain 1 §:n 1 momentissa mainittu suullinen esitys, jonka luojalla on teoksen tekijänoikeus.

X Oy:n vastine

Tekijänoikeusneuvosto on varannut X Oy:lle mahdollisuuden vastineen antamiseen.

Vastineessa todetaan, että lausuntopyynnössä mainittu erimielisyys hakijan ja X:n välillä koskee sitä, onko edesmenneen B:n kanssa sovittu, että hänen kasvonsa peitetään haastattelua esittäessä. X:n käsityksen mukaan, jota tukee myös haastattelusta sovittaessa paikalla ollut todistaja, B:n kasvojen peittämisestä ei ollut sovittu.

X katsoo, ettei esillä oleva kantelu koske lainkaan tekijänoikeudellisia kysymyksiä vaan sitä, minkä sisältöisen sopimuksen B ja X olivat tehneet haastattelun esittämisestä. X ei katso aiheelliseksi lausua asiasta enempää, koska kysymyksen selvittäminen ei kuulu tekijänoikeusneuvoston toimivaltaan.

Tekijänoikeusneuvoston lausunto

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntonaan seuraavaa.

Toimivalta

Tekijänoikeusneuvosto on ensiksi käsitellyt tekijänoikeusneuvoston toimivaltaa koskevan väitteen.

Tekijänoikeuslain 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvoston tehtävänä on antaa lausuntoja tekijänoikeuslain (404/61) ja oikeudesta valokuvaan annetun lain (405/61) soveltamisesta. Tekijänoikeusneuvosto ei ole ottanut kantaa yksittäisten sopimusten tulkintaan eikä näyttökysymyksiin. Lain soveltamisen lisäksi tekijänoikeusneuvosto on selvittänyt yleisesti sopimuksiin liittyviä tekijänoikeudellisia näkökohtia.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että televisio-ohjelmassa esitetyn haastateltavan suullisen esityksen tekijänoikeudellinen arviointi kuuluu tekijänoikeusneuvoston toimivaltaan.

Tekijänoikeusneuvosto huomauttaa, että lausuntopyyntöissä esitettyyn tapaukseen liittyy läheisesti sekä yksityisyyden suojan että yksilön suojan ulottuvuus. Mainittuihin kysymyksiin tekijänoikeusneuvosto ei toimivaltansa rajoissa voi ottaa kantaa.

Suullinen esitys

Tekijänoikeuslain 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Laissa mainitaan esimerkkinä suojattavasta kirjallisesta teoksesta muun muassa teos, joka ilmenee suullisena esityksenä. Suullisella esityksellä tarkoitetaan esimerkiksi puheita, esitelmiä, luentoja, saarnoja ja urheiluselostuksia. Tekijänoikeudellisen suojan kannalta on yhdentekevää, ovatko ne ennakolta valmistettuja vai improvisoituja. Suullisena esityksenä ilmenevän teoksen ei tarvitse olla kiinnitetty alustalle ollakseen suojattu.

Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että haastattelu voi olla tekijänoikeudellisesti suojattu sekä haastattelijan että haastateltavan osalta. Erikseen on todettu, että haastattelijan osuus ei saa rajoittua vain haastateltavan esittämien lausumien vastaanottamiseen.

Tekijänoikeussuojan yleisenä edellytyksenä on, että tuote ylittää niin sanottuun teostasoon, millä tarkoitetaan sitä, että tuotteen tulee olla muodoltaan itsenäinen ja omaperäinen. Teostasovaatimuksen katsotaan yleensä täyttyvän, jos kenenkään muun kuin tekijän ei voitaisi olettaa päätyvän samanlaiseen lopputulokseen, jos ryhtyisi itsenäisesti vastaavaan työhön. Tekijänoikeussuojan kannalta tuotteen kirjallisella tai taiteellisella tasolla ei ole merkitystä. Laissa ei ole annettu tarkkoja sääntöjä teostason arvioimiseksi, vaan ratkaisu tehdään harkinnan perusteella yksittäistapauksittain.

Tekijänoikeus on muodon suoja. Ideoita, aiheita, periaatteita tai tietoja ei sinänsä suojata, vaan muotoa jossa ne on ilmaistu. Suoja syntyy suoraan lain nojalla; rekisteröintiä tai muita toimenpiteitä ei edellytetä.

Oikeuskirjallisuudessa suullisena esityksenä ilmenevän teoksen on katsottu saavan suojaan samoin edellytyksin kuin kirjallinen teos, jonka osalta teostasovaatimusta ei ole pidetty kovin korkeana.

Oikeuskäytännössä korkein oikeus on ottanut kantaa suullisen esityksen suojaan ratkaisussaan KKO 1988:52. Televisio toimittaja oli paikan päällä selostanut jalkapallo-ottelua televisiolähetystä varten. Kun selostus oli omaperäinen, toimittajalla oli tekijänoikeus siihen. Yhtiö, joka oli ilman toimittajan lupaa nauhoittanut lähetysten, velvoitettiin suorittamaan hyvitystä ja korvausta tekijänoikeuden loukkaamisesta (S 87/168).

Huumausaineiden käyttöä käsittelevässä ohjelmassa toimittaja kertoo B:tä koskevassa osassa studioyleisölle esittävänsä kolme vuotta aiemmin tehdyn haastattelun, jota ei toimittajan mukaan ollut aiemmin televisiossa esitetty hienotunteisuusyistä muita ihmisiä ja erityisesti haastateltavaa kohtaan. Lisäksi toimittaja kertoo haastateltavan kuolleen huumeiden yliannostukseen vuoden kuluttua haastattelusta. Esitetyssä noin kymmenen minuutin pituisessa haastattelussa haastateltava

eli B kertoo vapaasti elämästään vuodesta 1986 lähtien ja siihen liittyneestä huumeiden käytöstä. Ohjelmassa esitetyssä haastattelussa haastateltavalle ei esitetä kysymyksiä. Esitetyn haastattelutaltioinnin jälkeen ohjelmassa keskustellaan haastateltavasta ja hänen kohtalostaan.

Tekijänoikeusneuvosto on täysistunnossaan katsonut B:tä koskevan osan ohjelmasta. Jotta haastateltava saisi suulliselle esitykselleen suojaa vastatessaan televisiohaastattelussa esitettyihin kysymyksiin, tulee haastateltavan vastauksien muodon ja ilmaisun suhteen osoittaa riittävää omaperäisyyttä yltääkseen teostasoon. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että televisiohaastattelussa teostasovaatimus on suullisen esityksen osalta korkeampi kuin kirjallisen teoksen.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, ettei B kerro tarinaansa niin omaperäisesti, ettei kenenkään toisen, joka ryhtyisi itsenäisesti vastaavaan työhön, voitaisi olettaa päätyvän samanlaiseen lopputulokseen. Tekijänoikeusneuvosto toteaa, ettei B:n kertoma tarina ole tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettu suullisena esityksenä ilmenevä teos.